

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

**Методичні вказівки та плани практичних занять з «Політології»
для підготовки бакалаврів всіх напрямків та спеціальностей**

Вінниця
ВНТУ
2017

Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

**Методичні вказівки та плани практичних занять з «Політології»
для підготовки бакалаврів всіх напрямків та спеціальностей**

Затверджено на
засіданні кафедри СПН
Протокол № 6
від 14.11.2017 р.

Вінниця
ВНТУ
2017

Укладачі: С. С. Плахотнюк, канд. істор. наук, доцент.
В. О. Корнієнко, доктор політ. наук, проф.
І. Д. Похило, канд. політ. наук, доцент

Методичні вказівки та плани практичних занять з «Політології» для підготовки бакалаврів всіх напрямків та спеціальностей / Укладачі С. С. Плахотнюк, В. О. Корнієнко. І. Д. Похило. – Вінниця : ВНТУ, 2017 Вид. 2-ге доп. – 46 с.

У методичних вказівках та планах практичних занять для підготовки бакалаврів всіх спеціальностей надаються рекомендації для організації навчального процесу з дисципліни «Політологія» та організації самостійної роботи студентів.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

Мета викладання навчальної дисципліни «Політологія» полягає в тому, щоб на основі політичних знань сформувати політичну свідомість та культуру громадян, їх цінністних орієнтацій та настанов, сприяти формуванню активної громадянської позиції та участі в загальноцивілізаційних і вітчизняних процесах на демократичних засадах.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Політологія» є:

- Формування політичної свідомості та культури студентства;
- Здатності до реалізації активної життєвої позиції щодо розбудови незалежної, соціальної, демократичної, правової держави в Україні;
- Виховання у студентів патріотичних, морально-етичних переконань;
- Прищеплення студентам навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей політичного розвитку;
- Навчання практичним навичкам роботи з науковою літературою та правовими документами;
- Виховання уміння застосовувати набуті знання в практичній політичній діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

- Знати: теорію та основні поняття курсу «Політологія», конституційно-правові акти української держави;
- Вміти: логічно та послідовно викладати засвоєний матеріал, використовуючи набуті знання, досвід та відстоювати сформовані переконання; використовувати набуті знання в практичній політичній діяльності, вміти аналізувати політичні процеси та робити компетентні висновки щодо загальноцивілізаційних та вітчизняних процесів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 години, 2 кредити ECTS.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи політології.

Змістовний модуль 2. Політичне життя суспільства та політичні трансформації.

Тематика та сітка годин для лекційних та практичних занять з навчального курсу «Політологія»

№	Зміст	Кількість годин стаціонар		Кількість годин заочне	
		Лекції	Практичні заняття	Лекції	Практичні заняття
1.	Предмет політології, її функції та структура	1	1	1	1
2.	Політика, як соціальне явище	1	1	1	1
3.	Основні віхи світової та вітчизняної політичної думки	2	2		1
4.	Сутність і технологія політичної влади	1	1	1	1
5.	Політична система суспільства	4	4	2	1
6.	Особа в сфері політики	1	1		
7.	Політичні еліти та політичне лідерство	2	2		
8.	Етнонаціональні відносини в політичному житті суспільства	1	1		
9.	Міжнародна політика і міжнародні відносини в сучасному світі	1	1		
10.	Політичні конфлікти і кризи, шляхи їх подолання	1	1		

11.	Глобальні проблеми сучасності та їх політологічний вимір	1	1	1	1
	Всього	16	16	6	6

Кількість і зміст модулів

Модуль	Кредити	Лекції (год.)	Лаб. роботи. Кількість (роб./год.)	Практичні заняття (семінари) (год.)	Контрольна робота	Колоквіуми
1	2	16	-	16	-	1

Оцінювання знань, умінь та навичок студентів з окремих видів роботи та в цілому по модулях (в балах)

Вид роботи	Модуль I
Виконання практичних завдань / 1 завдання -/	3
Індивідуальне завдання	
Колоквіуми / 1 колоквіум -/	25
Всього	100

Критерії оцінювання знань, умінь та навичок студентів

Рівні навчальних досягнень	Оцінка за ECTS	Оцінки	Критерії оцінювання навчальних досягнень
I. Незадовільно	F	2-	Студент не проявляє належного інтересу до вивчення дисципліни, нерегулярно відвідує заняття, може дати визначення 1-2 поняттям теми, яка розглядається.
	F	2	Студент може на рівні « так-ні» дати визначення кільком поняттям навчальної теми, обрати правильний варіант відповіді із двох – трьох запропонованих викладачем. Він рідко відвідує заняття, на яких в основному відмовчується.
	F	2+	Студент може кількома простими реченнями передати зміст теми, знайти відповіді на поставленні питання у рекомендованій літературі, він пасивно себе веде на семінарських заняттях, не завжди їх відвідує.
II. Задовільно	E	3-	Студент непослідовно викладає матеріал, обмежуючи свої відповіді лише на окремі питання теми, а також визначенням окремих понять з курсу дисципліни.
	E	3	Студент може викласти частину матеріалу навчальної теми, дає визначення більшості понять, котрі розглядаються, самостійно розв'язує прості задачі і тести.
	D	3+	Студент може викласти основний матеріал теми, яка розглядається, розв'язує задачі і тести середнього рівня, вміє користуватися текстами нормативних документів, словниками.
III. Добре	C	4-	Студент в цілому володіє програмним матеріалом, чітко дає визначення понять, які вивчаються, аналізує зміст нормативних документів, вміє ними користуватися вільно розв'язує задачі і тести, регулярно відвідує лекції і семінарські заняття.
	B	4	Студент добре володіє навчальним матеріалом, може зіставляти, узагальнювати і систематизувати наявну інформацію щодо теми, яка розглядається, складає відповідні таблиці, схеми, вміє аналізувати нормативні документи.
	B	4+	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, активно працює на семінарських заняттях, може дати відгук (рецензію) на відповідь іншого студента, самостійно розв'язувати задачі і тести підвищеного рівня складності.
IV. Відмінно	A	5-	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, може його узагальнити, вміло використовує при цьому додаткові джерела, розв'язує задачі і тести вищого рівня, самостійно складає таблиці та структурно – логічні схеми з питань теми.
	A	5	Студент володіє глибокими і міцними знаннями, вільно висловлює власні судження щодо проблем, які розглядаються, може підготувати реферат чи наукове повідомлення на конференцію чи диспут, систематично використовує додаткову літературу.

	A	5+	Студент проявляє особливий інтерес до вивчення предмету, досконало володіє програмним матеріалом дисципліни, висловлює власну думку щодо його змісту, переконливо її аргументує, вміє використовувати набуті знання у практичній діяльності (приймає участь у дискусіях, засіданнях круглих столів, друкується у засобах масової інформації, застосовує здобуті знання на практиці).
--	---	----	--

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ ПОЛІТОЛОГІЇ, ЇЇ ФУНКЦІЇ ТА СТРУКТУРА (1 ГОДИНА)

1. Предмет політології, її сутність, місце та роль у житті суспільства
2. Основні етапи становлення політології як самостійної науки, в т.ч. і української
3. Специфіка політології в системі гуманітарних наук, їх взаємозв'язок та взаємозалежність
4. Основні категорії та функції політології, методи вивчення політичного життя
5. Роль та місце політології на сучасному етапі світового соціального розвитку в т.ч. і в оновленні політичного і духовного життя України
6. Значення політології для формування політичної свідомості і культури студентів.

Теми рефератів

1. Політологія в системі інших гуманітарних наук.
2. Прогностична функція політології, її роль та місце у політичному розвитку України.

Проблемні завдання та дискусійні питання

1. Якщо вам необхідно буде переконати свого співрозмовника в необхідності політологічних знань, які аргументи для цього ви наведете?
2. Вам відомі основні функції політології. Якими з них ви послуговуєтесь у найбільшій мірі?
3. Розкрийте взаємозв'язок і взаємозалежність політології з тими гуманітарними науками, які вивчаються у нашому вузі.
4. Проілюструйте відомими вам прикладами роль та місце політології у політичному розвитку сучасної України.
5. Що ви розумієте під політичною просвітою населення? Чим викликана актуальність постановки цього питання?
6. Висловіть свої побажання щодо форм і методів викладення політології як навчальної дисципліни, змісту отриманих знань.

Література основна:

1. Горлач М.І. Політологія: наука про політику/М.І.Горлач, В.Г.Кремень, - К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 840с.
2. Дробінка І.Г. Політологія: навч.посіб./ Дробінка І.Г., Кришталь Т.М., Підгорецький Ю.В. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 292 с.
3. Політологія: підручник. – Видання 3-тє, перероблене, доповнене/ за ред. О.В.Бабкіної. В.П.Горбатенка. – К.: Академія. 2010. – 568 с.
4. Політологія: навч. посібник/ за ред. М.П.Гетьманчук. – К.: Знання, 2011. – 415 с.

5. Політологічний енциклопедичний словник / Упор. В.П.Горбатенко; за ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка, - 2-ге вид., доповнене і перероблене – К.: Генеза, 2004. – 736 с.

6. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ / за заг. ред. К.О.Ващенко, В.О.Корнієнка, - К., 2011. – 406с.

7. Шляхтун П.П. Політологія: теорія та історія політичної науки / П.П. Шляхтун, - К.: Центр учбової літератури, 2010. – 500с.

Література додаткова:

1. Бурдьє П. Соціологія політики / П. Бурдьє; пер. с фр сост., общ. ред. и предисл. Н.Ш. Шматко, - М.: Socio-Logos, 1993. – 336 с.

2. Вятр Е. Соціологія політичних отношений: монографія / Е. Вятр. – М.: Прогрес, 1979. – 463 с.

3. Горбатенко І.А. Політологія як соціокультурний феномен // Нова парадигма. Журнал наукових праць. – К., 2003. – Вип. 47. – 270с.

При вивченні теми «Предмет політології, її функції та структура» студенту слід засвоїти:

– Теоретичні засади поняття предмету політології, її сутність, місце та роль у житті суспільства (загальну політологію, що вивчає історію і теорію політики, теорію політичних систем, механізм функціонування політичної влади, теорію політичної свідомості і поведінки, дослідження загальних проблем світової політики, механізмів її функціонування;

– Специфіку політології в системі гуманітарних наук та взаємозв'язок з ними «політична історія», «політична економія», «соціологія політики», «філософія», юридичні науки;

– Основні функції, закони та категорії політичної науки (теоретико-пізнавальна, методологічна, світоглядна, прогностична, інтегруюча, прикладна); слід звернути особливу увагу, що категорії політології суттєво пов'язані з категоріями філософії;

– Найважливіші методи вивчення політичного життя в межах навчального курсу політології, діалектичний, нормативно-правовий, соціологічний, структурно-функціональний, історичний, антропологічний, системний, порівняльний та інші; студент має навести приклади застосування даних методів;

– Пояснити зростання ролі політології на сучасному етапі світового політичного розвитку, духовного оновлення України. Необхідно звернути особливу увагу, що політологія пройшла досить складний шлях до того, як була визначена як фундаментальна дисципліна. Особливе значення політології для формування політичної свідомості і культури студентів, які є активними учасниками політичних процесів, тому вони мають вміти користуватися набутими знаннями.

ТЕМА 2. ПОЛІТИКА, ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ (1 ГОДИНА)

1. Політична сфера, її зміст, структура та сутність.
2. Основні виміри політики, визначення її ролі та місце в системі суспільних відносин.
3. Різновиди та функції політики (зовнішня, внутрішня, соціальна, економічна, аграрна, національна, міжнародна, регіональна та інші)
4. Суб'єкти та об'єкти політики, їх загальна характеристика.
5. Соціальна структура суспільства як один із важливих детермінантів політики.
6. Політика і мораль, їх взаємозалежність.
7. Політика й сучасний розвиток українського суспільства.

Теми рефератів

1. Соціальна структура сучасного суспільства України, тенденції його розвитку.
2. Політика і мораль (сучасна інтерпретація).
3. Політика і економіка їх взаємозв'язок (на прикладі України).
4. Політика і ідеологія. Національна ідея сучасної України.

Проблемні завдання та дискусійні питання

1. Як ви розумієте афоризм, що «якщо сучасна людина не займається політикою, то політика все одно займається нею»?
2. Існує вислів: «У політиці не може бути ворогів, не може бути друзів, у політиці є національні і державні інтереси». Як ви ставитесь до цього вислову?
3. Прокоментуйте висловлювання американського професора К. Райта: «Політика може бути визначена як мистецтво і практика забезпечення групових цілей, що досягається шляхом подолання опору інших груп».
4. Чи можна розглядати політику «як чисту справу»?
5. Сформулюйте основні критерії моральності політики з огляду на політичний розвиток сучасної України (особисте бачення).
6. В чому полягає сутність взаємодії політики і економіки в умовах прискореної трансформації суспільств?

Література основна:

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Вебер. М. Политика как призвание и профессия / Избр. произв. – М. – 1990. – 200с.
3. Горлач М.І. Політологія: наука про політику / М.І.Горлач, В.Г.Кремень. – К.: Центр навчальної літератури, 2009, - 840с.
4. Політологія: підручник. – Видання 3-тє, перероблене, доповнене / за ред. О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. – К.: Академія, 2010. – 568 с.

5. Політологічний енциклопедичний словник / Упор. В.П. Горбатенко; за ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка. – 2-ге вид., доповнене і перероблене – К.: Генеза, 2004. – 736с.

6. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ / за ред. К.О.Ващенко, В.О.Корнієнка. – К.: 2011. – 406 с.

7. Шляхтун П.П. Політологія: теорія та історія політичної науки: / П.П.Шляхтун. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 500 с.

Література додаткова:

1. Вятр Е. Социология политических отношений: монография / Е.Вятр. – М.: Прогресс, 1979. – 463 с.

2. Горбатенко В.П. Політичне прогнозування: навч. посібник / Горбатенко В.П., Бутовська І.О. – К.: МАУП, 2005. – 152 с.

3. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. М.Грушевський. – К.: Відродження, 1991. – 124 с.

4. Денисюк С.Г. Ідеали в структурі політичної комунікації / С.Г.Денисюк // Нова парадигма: Журнал наукових праць. – Вип. – К.: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2011. – с. 56-61.

5. Моделювання процесів у політико-комунітативному просторі: монографія / Корнієнко В.О., Денисюк С.Г., - Вінниця: УНІВЕРСУЛІ – Вінниця. 2010. – 210с.

6. Плахотнюк С.С. Українська національна ідея в контексті української історії. Журнал «Наукові записки» ВДПУ ім.. М. Коцюбинського. Серія «Історія», Випуск V, 2003. – с. 50-56.

Вивчення теми «Політика як соціальне явище» слід почати з усвідомлення сутності та основних вимірів політики, її основних складових як наукового поняття, місця її в системі суспільних відносин. Основні складові політики: політичний суб'єкт, об'єкт, інтерес, коренем політики є завоювання, використання та утримання влади, політичні відносини, свідомість, організація функціонування політики розмежовується за сферами суспільного життя, за орієнтацією, за масштабами, за носіями, за терміном і т.д.;

– Слід ознайомитись з основними функціями політики: задоволення владних інтересів, раціоналізація конфліктів і протиріч, інтеграція різних верств суспільства, соціалізація особистості;

– Слід засвоїти діалектику взаємозв'язку: політика і економіка, політика і мораль, політика і ідеологія з метою формування реальних уявлень щодо прогресу суспільства. Актуальність цих питань слід розглядати на прикладі суспільно-політичного життя України.

ТЕМА 3. ОСНОВНІ ВІХИ СВІТОВОЇ І ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ (2 ГОДИНИ)

1. Виникнення та розвиток політичної думки в Стародавньому світі:
  - а) Думка Стародавнього Китаю та Індії (Веди, буддизм, брахманізм, конфуціанство, моїзм, легізм);
  - б) Політичні погляди у Древній Греції та Римі. (Сократ, Платон, Аристотель, Цицерон).
2. Політичні вчення епохи раннього християнства та Відродження (А. Августин, Т. Аквінський, Н. Макіавеллі, Ж. Боден).
3. Політичні концепції Нового часу (Д. Локк, Т. Гоббс, Ш. Монтеск'є, Ж. Руссо, І. Кант).
4. Зародження і розвиток політичної думки в Україні.
  - а) Політичні погляди періоду Київської Русі;
  - б) Політична думка з періоду козацької-гетьманської доби (друга половина XVII – кінець XVIII ст.);
  - в) Розвиток політичної думки другої половини XIX – початок XX ст. (Кирило-Мефодіївське товариство (1846-1847 р.), М. Костомаров, Т. Шевченко, І. Франко, М. Драгоманов; націонал – державницький напрямок М. Грушевський, М. Міхновський, націонал – комунізм В. Вінниченко, М. Хвильовий, український консерватизм В. Липинський, С. Томашівський, В. Кучабський).
5. Основні політико-ідеологічні доктрини сучасності (ліберальна, консервативна, комуністична, соціал-демократична, фашистська), їх характеристики.

Теми рефератів

1. Проблеми управління державними справами у громадсько-політичних поглядах Конфуція.
2. Політичні ідеї Фоми Аквінського.
3. Теорія правової держави у політичному вченні І. Канта.
4. Принципи політичної діяльності володаря в концепції Н.Макіавеллі.
5. Теорія поділу влади Дж. Локка та Ш. Монтеск'є.
6. Теорія суверенітету Ж. Бодена.
7. Політичні ідеї київських князів.
8. Державотворчі концепції українських гетьманів.
9. Політичні погляди М. Драгоманова.
10. Розвиток і особливості націонал-комунізму в Україні.
11. Політична думка української еміграції XX ст.
12. Політична наука в сучасній Україні: суспільно-політичні значення і головні тенденції розвитку.

Проблемні завдання та дискусійні питання

1. Назвіть основні причини появи перших міфологічних тлумачень влади і держави.
2. Прокоментуйте вислів Сократа про те, що правити державою повинні «знаючі».
3. В чому для вас полягає ідеальність «ідеальної» держави Платона?
4. Що нового у вчення про політичну владу й державу вніс Аристотель?
5. Співставте погляди на людину та її політичну діяльність Н. Макіавеллі та І. Канта.
6. Визначте місце політичної думки України у скарбниці світових політичних вчень.
7. Простежте зв'язок політичної думки в Україні зі специфікою її історичного розвитку.

Література основна:

1. Винниченко В. Відродження нації. – К., 1990. – 250с.
2. Гоббс Т. Левіафан. – К., 2000.
3. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К., 1991. – 124с.
4. История политических и правовых учений. / Под. ред. В.С.Нерсесянца – М., 1995. – 450с.
5. Кухта Б. З історії Української політичної думки. – Львів., 1991. – 363с.
6. Платон. Держава. – К., 2000. – 600с.
7. Політологія: підручник. – Видання 3-тє, перероблене, доповнене /за ред. О.В.Бабкіна, В.П.Горбатенка. – К., Академія. 2010. – 568 с.
8. Політологічний енциклопедичний словник. / Упор. В.П.Горбатенко; за ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенко. – 2-ге видання, доповнене і перероблене. – К., Генеза, 2004. – 736 с.
9. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ / за ред. К.О.Ващенко, В.О.Корнієнка. – К., 2011. – 406с.
10. Шляхтун П.П. Політологія: теорія та історія політичної науки / П.П.Шляхтун. – К., Центр навчальної літератури. 2010. – 500 с.

Література додаткова:

1. Денисюк С.Г. Комунікативний потенціал політичної ідеології // Науковий часопис: журнал наукових праць. – К., Видавництво НПУ ім. М.Драгоманова. 2012. – Серія 22. – Вип. – 78 с.
2. Корнієнко В.О. Еволюція політичного ідеалу. (від плюралізму до синтезуючої єдності). – Вінниця. Універсум, 1999. – 430 с.
3. Корнієнко В.О. Поняття справедливості в політичному ідеалі стародавніх греків. / Дослідження світової політики. Збірник наукових праць. – К., 2000. – 420с.

4. Липинський В. Листи до братів – хліборобів. / Філософська і соціологічна думки. – 1991. - № 10.
5. Макіавеллі Н. Государь. – К., 1990. – 350с.
6. Монтеск'є Ш. О духе законів. – М., 1995. – 200с.
7. Плахотнюк С.С. Основні політичні доктрини сучасності. Навчальний посібник. – Вінниця, ВДТУ, 2003. – 105 с.
8. Рябов С.Г. Політична наука в Україні ХХІ ст.: Стан та перспективи розвитку. – К., 2009. – 150с.
9. Саловський О.І. Концепція української державності в історії вітчизняної політичної думки. – К., 2002. – 265с.
10. Тимошенко В.І. Розвиток теорії держави в політико-правовій думці України і Росії (кінець ХІХ – поч. ХХ ст.). – К., 2004. – 235с.

При вивченні вказаної теми слід звернути увагу на наступні проблеми:

– Політичне життя суспільства – багатовікове соціальне явище. Зародження політичної думки в країнах Стародавнього Сходу: закони Хаммурапі у Вавілоні, буддизм Індії, конфуціанство у Китаї;

– Політичні вчення Стародавньої Греції (Сократ, Платон, Аристотель). Політична думка і світоглядні ідеї Стародавнього Риму. Цицерон. Політичні ідеї раннього християнства (Аврелій Августин, Фома Аквінський). Політична думка часів середньовіччя (Фома Аквінський). Епоха Відродження – новий етап у розвитку політичної думки. Н. Макіавеллі – засновник світської політичної науки;

– Політичні концепції Нового часу. Дж. Локк – родоначальник теоретичної системи класичного лібералізму. Т. Гоббс про походження і сутність держави Ш. Монтеск'є про форми держави та поділ державної влади на три гілки. Ж.Ж. Руссо та його вчення про народовладдя і пріоритет громадянського суспільства, «суспільний договір», демократія;

– Політичні вчення кінця ХVІІІ – початку ХІХ ст. І. Кант про правову державу, етичні основи політики. Г. Гегель про співвідношення громадянського суспільства, держави і права. Теорія еліт (Г.Моска, В.Парето, Р.Міхельс). Дослідження політичних партій (М.Дюверже, Ж.Шарло, Дж.Сартори);

– Політична думка Київської Русі. Морально-правові та релігійні уявлення про суспільство. «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона, «Руська правда» часів Ярослава Мудрого і «Повість временних літ» як своєрідний заклик до єдності і незалежності руської землі. «Повчання» князя Володимира Мономаха – образ ідеального князя, поєднання політики і моралі, «Слово о полку Ігоревім» - ідея єднання руських земель, патріотизму;

– Українська політична думка козацько-гетьманської доби (друга пол. ХVІІ – кінець ХVІІІ ст.). Ідеї волі і демократії в політичному житті

козацтва. Конституція П. Орлика як втілення української державницької ідеї. Києво-Могилянська академія як головний осередок культури і освіти на Україні. Духовно-моральний підхід до політики у поглядах Г. Сковороди;

– Політична думка України ХІХ – поч. ХХ ст. Політичні ідеї членів Кирило-Мефодіївського братства. М. Драгоманов – основоположник політичної науки в Україні. Національно-політична доктрина М. Грушевського. В. Винниченко про державну організацію і відродження української нації. Українська політична думка 40-90 – х рр. ХХ ст. Обґрунтування новітньої української державності: «Декларація про державний суверенітет України», «Акт проголошення незалежності України», «Конституція України» 1996 рік. Сучасні політико-ідеологічні орієнтири українського суспільства, їх природа та сутність.

На особливу увагу заслуговує питання пов'язане з вивченням світових політико-ідеологічних доктрин. Слід зазначити, що політична ідеологія є однією з найважливіших форм політичної свідомості. Вона реалізується в доктринах, які виправдовують прагнення певних політичних сил до завоювання та використання влади і реалізують свої переконання в певній політичній діяльності. Вчення М.Вебера про ідеальні типи влади та теорія раціональної бюрократії. Основні політико-ідеологічні доктрини сучасності (комуністична, соціал-демократична, консервативна, ліберальна, фашистська) їх характеристики. Світові доктрини (лібералізм та неолібералізм, консерватизм та неоконсерватизм, соціалізм і соціал-демократія, фашизм і неофашизм) залишаються основною ідеологією багатьох політичних партій, які приходячи до влади реалізують її у внутрішній та зовнішній політиці держави. Актуальним є дослідженням трансформації перерахованих доктрин в політичному житті сучасної України.

ТЕМА 4. СУТНІСТЬ І ТЕХНОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ (1 ГОДИНА)

1. Поняття і основні виміри політичної влади, визначення її ролі та місця в системі суспільних відносин.
2. Основні політологічні концепції влади.
3. Державна влада як вища форма політичної влади, її основні функції.
4. Засоби масової інформації і влада, їх взаємовідносини.
5. Політичний режим як спосіб реалізації політичної влади, їх основні види (демократичний, ліберальний, авторитарний, тоталітарний).
6. Технологія здійснення політичної влади.

Теми рефератів

1. Концепція поділу влади: сучасна інтерпретація.
2. Державна влада в Україні: особливості, проблеми, перспективи.
3. Засоби масової інформації як «четверта влада» (обґрунтуйте правомірність та доцільність постановки цього питання у такій редакції).
4. Основні причини зміни політичних режимів.

Проблемні завдання та дискусійні питання

1. При аналізі поняття влади кидається у вічі використання його у досить широкому значенні. Економісти говорять про владу господарську, соціологи – про владу соціальну, юристи – про владу державну, батьки – про сімейну владу. Яку владу вивчає політологія і в чому її специфіка?
2. Що таке легітимність влади і якими є її основні складові?
3. Найбільш поширеними шляхами завоювання політичної влади є політична реформа, політична революція, контрреволюція, мілітаристський спосіб, політичні переговори. Наведіть конкретні приклади для більш глибокого висвітлення цього питання.
4. Відомий англійський філософ Б.Расел (1872-1970) дав таке визначення влади: «Влада має бути визначена як виробництво заздалегідь визначених результатів». Поясніть сутність цього визначення.
5. Розкрийте зміст основних аксіом державної влади, сформульованих відомим російським вченим І. Ільїним (1882 – 1954).
6. Зіставте кілька визначень політичного режиму і дайте власне визначення даного явища.

Література основна:

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Декларація про державний суверенітет України . – К., 1991. – 10с.
3. Дробінка І.Г. Політологія: навчальний посібник. / Дробінка І.Г., Кришталь Т.М., Підгорецький Ю.В. –К., Центр учбової літератури, 2007. – 292с.

4. Луман Н. Власть. – М.: - Праксис, 2001. -256с.
5. Політологія: підручник. – Видання 3-тє перероблене, доповнене / за редакцією О.В. Бабкіної, В.П. Горбатенка. - К.: Академія. 2010. – 568с.
6. Політологічний енциклопедичний словник / Упор, В.П. Горбатенко; за ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабакіна, В.П. Горбатенка. – 2-ге видання, доповнене, перероблене. – К.: Генеза. 2004. – 736с.
7. Політична енциклопедія / ред. кол. Ю. Левенець і Ю. Шаповал. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 808с.
8. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ / за редакцією К.О. Ващенко, В.О. Корнієнка. – К.: 2011.- 406с.

Література додаткова:

1. Буртяк Г.Я. Сутність і технологія політичної влади. – Вінниця. ВДТУ. 1998. – 50с.
2. Воронов І. Феномен влади: горизонти людського і політичного виміру. – К., 2005. – 356с.
3. Денисюк С.Г. Виміри ефективності політичної комунікації в системі влада – громадяни / С.Г. Денисюк // Вісник Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – Київ, 2012.- Випуск 4 (II), - 259-267с.
4. Денисюк С.Г. ЗМІ як інструмент програмування поведінки людини // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – К., 2011. – 104-105с.
5. Кавка В.В. Інтернет як засіб мережевої війни //Науковий часопис: Журнал наукових праць. – К.: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2010. Випуск 4. – 123-127с.

Засвоєння теми включає поняття і основні виміри політичної влади, визначення її ролі та місця в системі суспільних відносин. Концептуальні підходи до проблеми політичної влади. Класифікація влади (за сферами прояву, обсягом повноважень, масштабами впливу, суб'єктами, засобами здійснення). Державна влада як вища форма політичної влади, її основні функції. Засоби масової інформації і влада, їх взаємовідносини. Звернути увагу, що засоби масової інформації набули небувалої ваги і сьогодні виступають як «четверта влада». Принцип розподілу влади та її історичні форми. Політичні режими як способи реалізації політичної влади. Основні види політичного режиму (авторитарний, тоталітарний, демократичний, ліберальний). Технологія здійснення політичної влади. Виходячи з аналізу політичних режимів, є можливість довести який політичний режим сформувався в сучасній Україні.

ТЕМА 5. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА (4 ГОДИНИ)

1. Політична система суспільства: поняття, структура та функції.
2. Держава в політичній системі суспільства:
  - а) Теорії походження, поняття.
  - б) Форми державного правління та устрою.
  - в) Правова держава та її ознаки.
3. Політичні партії: поняття, типи, функції. Типи партійних систем.
4. Громадські об'єднання, рухи: поняття, права та функції.
  - а) поняття, права та функції громадських об'єднань і рухів, їх місце у політичній системі суспільства;
  - б) класифікація громадських об'єднань.
5. Політична свідомість і політична культура як елементи політичної системи:
  - а) сутність політичної культури;
  - б) типи політичної культури;
  - в) політична свідомість та поведінка в структурі політичної культури;
6. Основні історичні етапи становлення державності України.
7. Особливості структури політичної системи України:
  - а) основні засади та принципи політичного ладу;
  - б) політичні і громадянські права і свободи;
  - в) виборча система в Україні.
8. Структура вищих органів державної влади, принципи їх функціонування:
  - а) статус Верховної Ради України, структура, основні повноваження, система стримувань і противаг щодо інших гілок влади;
  - б) конституційний статус Президента, структура влади, основні повноваження, система стримувань і противаг;
  - в) система виконавчих органів влади, їх повноваження;
  - г) система судових органів влади, принципи функціонування.
9. Адміністративно-територіальний устрій України. Система місцевого самоврядування, його структура, повноваження, порядок формування.
10. Політичні партії, громадські організації, рухи, їх статус, порядок формування, права та функції.

Теми рефератів:

1. Типи політичних систем у посткомуністичних країнах: порівняльний характер.
2. Сутність та принципи правової держави в сучасному світі.
3. Громадянське суспільство та держава: питання співвідношення та взаємодії.
4. Основні тенденції розвитку сучасної держави.
5. Профспілки: можливості, проблеми та результати діяльності.

6. Неформальні об'єднання: структура та роль у суспільному житті.
7. Політична культура – культура політичного мислення і поведінки.
8. Політична культура української молоді на сучасному етапі.
9. Роль Конституції у формуванні демократичного політичного режиму в Україні.
10. Проблеми і перспективи становлення громадянського суспільства в Україні.
11. Вибори та їх роль у політичному житті України.
12. Державна влада в Україні: особливості, проблеми, перспективи.
13. Багатопартійність як основна риса партійної системи в Україні.
14. Розвиток політичної культури як засіб забезпечення стабільності політичної системи України.
15. Основні шляхи формування правової держави в Україні.

Проблемні завдання та дискусійні питання:

1. Проаналізуйте взаємозв'язок чинників стабілізації та дестабілізації політичних систем.
2. Які типи держав існують у сучасному світі та що їх характеризує?
3. Що таке «форма державного устрою»? Які ви знаєте її різновиди?
4. Чим відрізняються політичні партії від громадських організацій?
5. Назвіть функції політичних партій у житті громадянського суспільства.
6. Які особливості притаманні громадському руху? Охарактеризуйте основні види громадських рухів.
7. Визначте форму державного правління в Україні, розкрийте його особливості.
8. Схематично визначте структуру виконавчої, законодавчої та судової гілок влади в Україні.
9. Розкрийте сутність системи місцевого самоврядування в Україні.
10. Елементи яких політичних режимів поєднує політична система України?
11. Яким чином в Україні здійснюється народовладдя?
12. Визначте статус політичних партій в Україні. Назвіть відомі вам партії «центристського», «лівоцентристського», «правоцентристського», «лівого», «правого» напрямку.
13. Які шляхи формування правової держави в Україні.
14. Визначте систему стримувань і противаг між Верховною радою України і Президентом, Верховною Радою і виконавчою гілкою влади і т.д..
15. Яким чином можливо вдосконалити механізм стримувань і противаг між гілками влади в Україні?
16. Які чинники впливають на формування політичної системи в сучасній Україні.

Література основна:

1. Декларація про державний суверенітет України. – К.: 16 липня 1990. – 10с.
2. Акт проголошення незалежності України. – К.: 24 серпня 1991. – 2с.
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». – К.: 21 травня 1997.
4. Закон України «Про політичні партії в Україні». –К.: 12 травня 2001.
5. Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми». – 3 липня 1991. (зміни і доповнення , внесені Законом України від 20 листопада 2012р.).
6. Закон України «Про вибори депутатів верховної Ради України АР Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». – К.: 7 серпня 2010.
7. Закон України «Про вибори народних депутатів України». – К.: 17 листопада 2011.
8. Горлач М.І. Політологія: наука про політику / М.І.Горлач, В.Г.Кремень. – К.: Центр навчальної літератури. 2009. – 840с.
9. Дробінка І.Г. Політологія: навчальний посібник / Дробінка І.Г., Кришталь Т.М., Підгорецький Ю.В. – К.: Центр навчальної літератури. 2007. – 292с.
10. Політологія: підручник. – Видання 3-те, перероблене, доповнене / за редакцією О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. – К.: Академія.2010. – 568с.
11. Політологічний енциклопедичний словник / Упор. В.П.Горбатенко; за редакцією Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка. – 2-ге видання, доповнене і перероблене. – К.: Генеза. 2004. – 736с.
12. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНТ / за редакцією К.О.Ващенко, В.О.Корнієнка. – К.: 2011. – 406с.
13. Прикладна політологія: навчальний посібник. / За редакцією В.П.Горбатенка – К.: ВЦ «Академія». 2008. – 472с.
14. Шляхтун П.П. Політологія: теорія та історія політичної науки / П.П.Шляхтун. – К.: Центр навчальної літератури. 2010. – 500с.

Література додаткова:

1. Бондар В.І., Буріяк Г.Я. особливості структури і функціонування політичної системи України. – Вінниця: ВДТУ. 1998. – 56с.
2. Васькович И . Проблеми та перспективи побудови правової держави в Україні // Право України. – 2000.- №1. – 65-73с.
3. Головченко В. Конституційні принципи місцевого самоврядування // Право України. – 1998. №3. – 105-115с.
4. Денисюк С.Г. Ментальна природа сучасної політичної комунікації. // Політологічний вісник. – Київ: «ІНТАС», 2011. – Вип. 56. – 352 – 359с.

5. Денисюк С.Г. Толерантність в просторі політичної комунікації від теоретичних основ до практичного втілення / С.Г.Денисюк // Політичний менеджмент. – К., 2011. – Вип. 102. – 20 - 29с.

6. Денисюк С.Г. Стереотип як специфічна форма політичної комунікації // Науковий часопис; Журнал наукових праць. – К.: Видавництво НПУ ім. М.П.Драгоманова. 2011. – Вип. 4. – 110 -115с.

7. Денисюк С.Г. Довіра як чинник ефективності політичної комунікації // Питання політології. – Вісник Харківського національного університету ім.В.Н.Каразіна. – Харків: 2011. - №984. – Вип. 19. – 171 – 176с.

8. Денисюк С.Г. Модернізація політичної комунікації в сучасній Україні. // Ціннісний вимір політичної діяльності: Збірник наукових праць: - Херсон: «Олді – плюс», 2011. – 197 – 200с.

9. Корнієнко В.О. Людина і громадянське суспільство: транзит ідеалів. // Дослідження світової політики: Збірник наукових праць. – К.: 2001. - №13. – 154-159с.

10. Корнієнко В.О. Держава: ідол і ідеал // Віче. – 2001. - №4. – 125-129с.

11. Корнієнко В.О. Політична модернізація та принципи ефективного функціонування політичного ідеалу в сучасних умовах // Держава і право: Збірник наукових праць. – К.: 2000. – Вип. 6 – 363 - 374с.

12. Корнієнко В.О. Республіка, яку ми обираємо: ідеальна політика чи політичний ідеал? // Віче. – 2000. №10. – 95-106с.

13. Лебединська І., Григор'єв В. Політична культура молоді на зламі світоглядної парадигми // Нова політика. – 1998. -№1. – 135-145с.

14. Михеєнко Р. Виконавча влада і конституційний статус президента України та Кабінету міністрів України // Право України. – 2008. - №8. – 200-210с.

15. Ніколаєва М.І. Трансформація політичної системи України: інституціональний аспект. // Політологічний вісник: Збірник наукових праць. Вип. 6. – К.: 2000. – 73-85с.

16. Примуш М. Демократія і багатопартійність / політичні партії // Політика і час. – 2000. - №2. – 95-104с.

17. Плахотнюк С.С. Політична свідомість і політична культура як елементи політичної системи: методичні вказівки. – Вінниця: Континент – Прим. – 1998. – 50с.

18. Рудакевич О.М. Національна політична культура: теорія, методологія, український досвід. Монографія / Рудакевич О.М. – Тернопіль; ТНЕУ: «Економічна думка».2010. – 456с.

При вивченні вказаної теми слід засвоїти:

Місце і роль політичної системи в життєдіяльності суспільства, її сутність та основні функції (внутрішні в зовнішні, постійні і тимчасові, відкриті, латентні). Поняття політичної системи, її складові. Необхідно

визначити які інститути впливають на формування політичної системи суспільства.

Держава – основний елемент політичної системи. Поняття держави, її визначальні ознаки і типи. Необхідно визначити які є теорії виникнення держави: патріархальна, насильства, теократична, класова, психологічна та інші. Яка з цих теорій найбільш застосовувана. Поняття правової держави та її ознаки.

Форми державного правління: монархії та республіки, їх різновиди. Форми державного устрою: унітарні держави, федерації, конфедерації. Модель суспільно-політичного устрою в сучасній Україні: структура вищих органів державної влади, принципи їх функціонування. Адміністративно-територіальний устрій.

Характеристика структурних елементів політичної системи.

Політичні партії: сутність та місце у політичній системі суспільства. Виникнення та еволюція політичних партій. Сутність і місце партії у політичному процесі. Політичні партії, громадські організації, рухи: їх статус, порядок формування, права та функції (Україні).

Поняття і типи партійних систем, їх типології (багатопартійна, двопартійна, однопартійна, блокова, коаліційна).

Багатоманітність підходів до класифікації політичних партій. Історія утворення політичних партій.

Поняття громадських організацій та рухів їх місце і роль у політичній системі суспільства. Система органів місцевого самоврядування, його структура, повноваження, порядок формування в Україні.

Політична свідомість і політична культура як елемент політичної системи. Структура, рівні і стан політичної свідомості (буденна і теоретична, емпірична і наукова, тоталітарна і демократична).

Політична культура як складова загальнолюдської культури, її специфіка, функція і значення. Види політичної культури: патріархальна, тоталітарна, авторитарна, демократична.

Масова політична свідомість. Парламентська культура.

На особливу увагу заслуговує вивчення особливостей структури і функціонування політичної системи України:

– Основні історичні етапи становлення державності України (I етап створення ранньофеодальної держави Київська Русь VIII ст. – до кінця XIV ст.; II етап XV – друга половина XVIII ст. – Козацька республіка. Гетьманська держава Б. Хмельницького; III етап – 1917-1922 р. Українська народна республіка. Гетьманщина П. Скоропадського. Директорія; IV етап 1922-1990 р. – радянський етап української державності; V етап – сучасний (16 липня 1990 р. Декларація про державний суверенітет – до нинішнього часу);

Сучасний політичний статус України: визначено в Декларації про державний суверенітет (16 липня 1990р.), Акт проголошення незалежності України (24 серпня 1991р.), Конституція України (1996р.), політичні права

громадян України (Конституція України ст. 36-40), Закон України «Про вибори народних депутатів України (17 листопада 2011р.), Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради АР Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів (7 серпня 2010р.);

– Структура вищих органів державної влади, принципи їх функціонування (статус Верховної Ради України, Президента), системи виконавчих органів (Кабінет Міністрів, міністерства, державні комітети ОДА, РДА), система судових органів влади визначено у відповідних розділах Конституції України;

– Система місцевого самоврядування (закон України «Про місцеве самоврядування України» (21 травня 1997р.);

– Статус політичних партій, порядок їх формування, права та функції визначено в Законі України «Про політичні партії в Україні» (12 травня 2001р.). Бажано висловити свою думку щодо реформування політичної системи України.

ТЕМА 6. ОСОБА В СФЕРІ ПОЛІТИКИ (1 ГОДИНА)

1. Особа в політичному процесі, форми відношення, правове забезпечення.

2. Типологія, види соціально - політичної діяльності і поведінки особи у суспільстві.

3. Політична соціалізація особи, та її особливості в Україні.

Теми рефератів:

1. Особа як суб'єкт і об'єкт політики.

2. Особливості політичної соціалізації в сучасній Україні.

3. Особа та її інтереси до політичної діяльності.

4. Політична поведінка особи, та її особливості.

5. Способи формування демократичної культури особистості.

6. Подолання відчуження особистості від влади: теорія і практика.

Проблемні завдання та дискусійні питання:

1. Людина все своє життя прагне до свободи дій. В той же час вона видає закони які обмежують ці дії. Чи є в цьому необхідність?

2. Особа під час виборчої компанії проявляє абсентеїзм. Чи вірно вона поводить себе в цьому випадку?

3. У суспільстві поширена така думка, що людина спочатку повинна працювати на авторитет, а після авторитет буде працювати на неї. Чи вірно це?

4. Чому політична соціалізація людини загострюється під час переходу суспільства від одного стану до іншого? Обґрунтувати на прикладі українського суспільства.

Література основна:

1. Горлач М.І. Політологія: наука про політику / М.І.Горлач, В.З.Кремень. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 840с.

2. Дробінка І.Г. Політологія: навчальний посібник / Дробінка І.Г., Кришталь Т.М., Підгорецький Ю.В. – К.: Центр навчальної літератури. 2007. – 292с.

3. Політологія: підручник. – Видання 3-тє, перероблено, доповнено \ за редакцією О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. – К.: Академія. 2010. – 568с.

4. Політична енциклопедія / ред. кол. Ю.Левенець і Ю.Шаповал. – К.: Парламентське видавництво. 2011. – 808с.

5. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ / за редакцією К.О.Ващенко, В.О.Корнієнка. – К.: 2011. – 406с.

Література додаткова:

1. Головатий М.Ф. Мистецтво політичної діяльності: навчальний посібник / Головатий М.Ф. – К.: МАУП. 2005.- 176с.
2. Горбатенко І.А. Політологія як соціокультурний феномен // Нова парадигма: Журнал наукових праць. – К.: 2005. – Вип.47 – 67-70с.
3. Денисюк С.Г. Культурологічні виміри політичної комунікації: монографія / С.Г.Денисюк. – Вінниця: ВНТУ. 2012. – 398с.
4. Денисюк С.Г. Ментальна природа сучасної політичної комунікації // Політологічний вісник. – Київ.: «ІНТАС». 2011. – Вип. 56 – 352-359с.
5. Денисюк С.Г. Стереотип як специфічна форма політичної комунікації // Науковий часопис: Журнал наукових праць. – К.: Видавництво НПУ ім.М.П.Драгоманова.2011. – Вип.4. – 110-115с.
6. Корнієнко В.О. Політико – партійний імідж як чинник електоральної культури українського суспільства // Політологічний вісник: збірник наукових праць. – К.: ІНТАС. 2010. – Вип. 46. – 301-309.
7. Мельников Д.О. Плахотнюк С.С. Молодь України в системі самоврядування 90-х рр. ХХ ст. Надія, розчарування // Наукові записки ВДПУ ім. М.Коцюбинського. Серія: Історія. – 2011. - № 19. – 125-127 с.

При вивченні теми «Особа в сфері політики» слід з'ясувати чим є політика в системі ціннісних орієнтацій особи. Особа в системі політичних відносин. Людина, як носій політичних якостей. Політичний зміст життєдіяльності особистості. Динаміка участі людини, особистості в політичному житті, їх особливість, причини. Політична соціалізація особи. Політична поведінка особи. Основні види політичної поведінки особи (активна, індиферентна, пасивна, конформістська, негативістська, відкрита, закрита). Механізми включення особи в політику.

– Процес інтеграції особи в політичне життя суспільства включає наступні форми: первинна політична соціалізація, безпосередня участь громадян в політичному житті, поведінка та діяльність політичного лідера;

– Політична соціалізація включає: засвоєння і сприйняття суспільно-політичного досвіду та знань, формування внутрішніх переконань та здатності їх відстоювати, реалізація знань і переконань у практичній політичній діяльності;

– Типи особистостей за ставленням до політики (Є. Вятр): (активісти, компетентні спостерігачі, компетентні критики, пасивні громадяни, аполітичні (абсентеїзм) громадяни); рівні участі особи в політиці (М. Вебер, І. Боднар) політик за випадком, бюрократичний рівень, агітатор, професійний політик;

– Форми і способи політичної діяльності: участь у виборах, участь в діяльності державних органів, політична демонстрація, маніфестація, мітинг, страйк, пікетування, масове непідкорення владі, голодування, самознищення, звернення до засобів масової інформації, державних

органів, посадових осіб; немирні: збройне повстання, партизанські дії, війна між державами, громадянська війна, політичний тероризм;
– Правове забезпечення участі особи в політичному житті.

ТЕМА 7. ПОЛІТИЧНІ ЕЛІТИ І ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО (1 ГОДИНА).

1. Сутність, теорії, особливості та типологія еліт.
2. Політичне лідерство, як засіб участі у політичному процесі, типи, класифікація, фактори впливу.
3. Технологія формування та механізм функціонування політичного лідерства.
4. Проблеми формування української еліти.

Теми рефератів:

1. Еліта як політологічний феномен, її генеза.
2. Сучасна українська еліта: досвід, проблеми.
3. Політичний лідер майбутнього.
4. Культ особи, як антипод політичного лідера, його особливості.

Проблемні завдання та дискусійні питання:

1. Визначте складові іміджу політичного лідера та проаналізуйте основні методи його формування.
2. Публічно говорять, що політичний лідер повинен бути психологом і педагогом. Теорія доводить що він повинен знати лише основи психології і педагогіки. Як думаєте ви?
3. Чи можливий перехід якостей культу особи у диктаторство?
4. Від чого залежить тривалість знаходження лідера, політичного керівника при владі?
5. Чи можливо розглядати терміни «політична номенклатура» і «політична еліта» для сучасної української держави синонімами?
6. Чи вірно сказано: «Система політичної еліти в новій Україні ще не сформувалася?»

Література основна:

1. Вебер М. Политика как призвание и профессия. Избр. произв. – 345с.
2. Горлач М. І. Політологія: наука про політику / М.І.Горлач, В.Г.Кремень. – К.: Центр навчальної літератури. 2009. – 840 с.
3. Корнієнко В.О. Ефективність політичного лідера: критерії та механізм реалізації в сучасній Україні: монографія - / В.О.Корнієнко. І.Д.Похила – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця. 2009. – 140 с.
4. Політологія: підручник – Видання 3-тє, перероблене, доповнене / за ред. О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. – 2-ге вид., доповнене і перероблене. – К.: Генеза, 2004 – 736 с.

5. Політологічний енциклопедичний словник / Упор. В.П.Горбатенко; за ред.. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка, - 2-ге видання, доповнене і перероблене. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
6. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ / за ред. К.О.Ващенко, В.О.Корнієнка. – К., 2011. – 406 с.
7. Прикладна політологія: навчальний посібник / За ред. В.П.Горбатенка. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 472 с.
8. Шляхтун П.П. Політологія: теорія та історія політичної науки / П.П.Шляхтун. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 500 с.

Література додаткова:

1. Бебик В.М. Еліта, елітність, лідерство. // Віче. – 1993. – № 7. – 65-80с.
2. Бебик В.М. Інформаційно-комунікативний менеджмент у глобальному суспільстві: монографія / Бебик В.М. – К.: МАУП, 2005. – 438 с.
3. Головатий М. Ф. Мистецтво політичної діяльності: навчальний посібник / Головатий М.Ф. – К.: МАУП, 2002, - 176 с.
4. Денисюк С.Г. Ментальна природа сучасної політичної комунікації // Політологічний вісник. – Київ: «ІНТАС», 2011. – Вит. 56. – с. 352-359.
5. Корнієнко В.О. Формування політичної культури сучасної політичної владної еліти в Україні: монографія / В.О.Корнієнко. – Вінниця: ВНТУ, 2009, - 160с.
6. Корнієнко В.О. Імідж політичного лідера: проблеми формування та практичної реалізації: монографія / Корнієнко В.О., Денисюк С.Г. – Вінниця: УНІВЕРСУМ. – Вінниця, 2009. – 144 с.
7. Корнієнко В.О. Політико-партійний імідж як чинник електоральної культури українського суспільства // Політологічний вісник: збірник наукових праць. – К.: ІНТАС. 2010 – Вип. 4, с. 301-309.
8. Корнієнко В.О., Похило І.Д. Ефективність політичного лідера: критерії та механізми реалізації в сучасній Україні: монографія/В.О.Корнієнко, Похило І.Д. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 140с.
9. Похило І.Д. Політичний лідер як стабілізуючий фактор сучасного суспільства. // Політологічний вісник, 2009 - № 39. – 125-130с.

При вивченні теми слід з'ясувати сутність політичного елітизму і генезу цього поняття. Класичні теорії еліт (В.Парето, Г.Моска, Р.Міхельс). Сучасні концепції еліт: теорія рис, макіавелістська школа, ціннісні теорії, теорії демократичного елітизму, концепції плюралізму еліт, ліволіберальні концепції, партократична теорія. Чинники елітарності суспільства: біологічні, психологічні, ірраціональні, функціональні, технократичні. Соціальне представництво еліти. Політична еліта в структурі влади. Політична еліта і демократія: дилема поєднання. Природа і соціальна сутність політичного лідерства. Генеза класичних поглядів на політичне

лідерство (Н.Макіавеллі, Р.У.Емерсон, Ф.Ніцше, Г.Тард та ін.). Діалектика об'єктивних і суб'єктивних передумов політичного лідерства. Взаємовплив і взаємозалежність соціально-політичного середовища, розстановки сил, психолого-соціальних і особистісних характеристик політичного лідерства.

Типологія політичного лідерства. Класифікація М.Вебера: традиційний, харизматичний і раціонально-легальний типи лідерства. Сутність вождизму в політиці. Культ особи як крайня, максимально завищена оцінка ролі політичного лідера в історії. Особисті якості лідера та їх вплив на його діяльність. Критерії оцінки популярності і ефективності діяльності політичного лідера. Політичний імідж. Формування політичних лідерів, його технологія: політичний маркетинг, виборча інженерія. Проблеми формування політичних лідерів в сучасній Україні.

ТЕМА 8. ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА (1 ГОДИНА)

1. Етнонаціональні процеси в сучасному світі: тенденції, перспективи.
2. Соціально-етнічні спільності: народ, етнос, нація
  - а) сучасні теорії нації: історико-економічна, психологічна, культурологічна, етнологічна;
  - б) «нація» як етнічна та політична спільність;
  - в) суть понять «національні відносини», «національна меншина», «національна самосвідомість», «національний характер», «національна ментальність».
3. Нація і держава
  - а) національна політика: суть, основні напрямки та принципи здійснення (національний суверенітет, національне питання, націоналізм, шовінізм, геноцид, етноцид).
  - б) форми та сутність національно-державних утворень та об'єднань: унітарна держава, федерація, конфедерація, співдружність, співтовариство.
4. Етнополітична реальність сучасної України.
  - а) етнічний склад населення та етнонаціональні відносини;
  - б) українська національна ідея – основа єдності суспільства;
  - в) особливості сучасної етнонаціональної політики Української держави.

Теми рефератів:

1. Національна ідея: витоки, історія, сучасність.
2. Політико-правові аспекти сучасних національних відносин.
3. Національні меншини в полі етнічних країн: досвід виживання.
4. Основні напрями гармонійного співвідношення нації і держави.
5. Етнонаціональна політика як засіб духовно-морального вдосконалення українського суспільства.
6. Політико-правове забезпечення національно-етнічного відродження України.
7. Проблеми і перспективи співвідношення прав громадянина, нації та держави в сучасній Україні.
8. Українська ментальність як проблема політології.
9. Українська національна ідея – основа єдності суспільства.
10. Державний суверенітет і національна політика України.

Проблемні завдання та дискусійні питання

1. Чим характеризується поняття «нація» як політична спільнота і «нація» як етнічна спільнота?

2. Які риси, на вашу думку, притаманні національному характеру та менталітету українців?
3. Що вам відомо про деформації і в національній політиці, що виникли в результаті дій командно-адміністративної системи під час тоталітарного режиму?
4. Політологія виділяє дві загальносвітові тенденції в розвитку національних відносин, одна – прагнення до національного самоствердження, друга – в інтеграції народів, країн. Як на ваш погляд, можливо вирішити подібне протиріччя?
5. Як ви розумієте суть поняття «українська національна ідея»?
6. Коли виникла національна проблема, які причини її появи та основні форми вияву?
7. Визначіть основні політичні проблеми національного питання в сучасній Україні.
8. Сформулюйте пріоритетні напрями національної політики в Україні на сучасному етапі і на ближчу перспективу.
9. Який механізм управління національними відносинами і які шляхи його вдосконалення?
10. У чому полягає державний захист прав і інтересів національних меншин?

Література основна:

1. Декларація про державний суверенітет України. – Київ, - 1990. – 10с.
2. Декларація прав національностей України. Прийнята Верховною Радою України 01.11.91. – Київ, 1991.
3. Конституція (Основний Закон) України. – Київ, 1991.
4. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. – К. 1991. – 124с.
5. Горлач М.І. Політологія: наука про політику / М.І.Горлач, В.Г.Кремень. – К.: Центр учбової літератури. 2009. – 840 с.
6. Політологія: підручник. – Видання 3-тє, перероблене, доповнене / за ред. О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. – К.: Академія, 2010. – 568 с.
7. Політична енциклопедія / ред. кол. Ю. Левенець, І.Ю. Шаповал. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 808 с.
8. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ / за ред. К.О. Ващенко, В.О. Корнієнка. – К., 2011. – 406 с.
9. Римаренко Ю.І. Національний розвій України. – К., 1995. – 560с.
10. Шляхтун П.П. Політологія: теорія та історія політичної науки / П.П.Шляхтун. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 500 с.

Література додаткова:

1. Крисаченко В.С., Власюк О.С. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи. – К., 2003. – 250с.
2. Канак Ф. Національна ідея і її втілення // Розбудова держави. – 1998., № 7,8. – 125-140с.
3. Медведчук В. Формування української національної ідеї та її значення для розвитку демократичної держави і права // Право України. – 1997. - № 11. – 89-105с.
4. Плахотнюк С.С. Нації і національні відносини в політичному житті сучасного суспільства. Методичні вказівки. – Вінниця: Континент – Прим. – 1998. – 33 с.
5. Плахотнюк С.С. Національно-етнічні спільноти та національні відносини у суспільно-політичному житті – Вінниця: ВДТУ. 2001. – 33 с.
6. Плахотнюк С.С. Політика українізації освіти в Україні в 20-30-х роках ХХ ст. // Наукові записки ВДПУ ім. М.Коцюбинського. Серія: Історія. – 2001. – Вип. III – с. 78-83.
7. Плахотнюк С.С. Українська національна ідея в контексті української історії: / Плахотнюк С.С. // Наукові записки ВДПУ ім.М.Коцюбинського. Серія: Історія. – 2003. Вип V, 125-128 с.
8. Похило І.Д. Нація і націоналізм: історія та розвиток феномена // Політичний вісник. – 2009. - № 40. – 105-108с.
9. Похило І.Д. Етнічні групи та процес їх перетворення в нації за Е.Смітом // Нова парадигма. – 2009. – № 88. – 205-209с.
10. Похило І.Д. Націоналізм: поняття та розвиток // Освіта регіону. Український науковий журнал. – К.: Університет: «Україна». 2010. - № 2. – 125-128с.
11. Похило І.Д. Західний націоналізм та український націоналізм: чи є між ними різниця? // Гілея, науковий вісник. Збірник наукових праць/ Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: ВІР УАН, 2012. – Випуск 63(№8).- с. 647-651.

При вивченні теми слід засвоїти сутність і особливості соціально-етнічних відносин. Взаємозв'язок етнічного, національного і соціального в суспільстві. Етнонаціональна структура суспільства: нація, національні та етнічні групи. Сучасні теорії нації: історико-економічна, психологічна, культурологічна та етнологічна. Сутність вирішення національного питання. Етнонаціональна політика: мета, принципи, проблеми. Нація та держава. Національний суверенітет і державний суверенітет. Культурно-національна автономія: теорія і практика. Проблеми громадянства (набуття громадянства, відсутність громадянства, подвійне громадянство). Етнополітичні конфлікти: характер, причини, виникнення та шляхи вирішення.

Національне та націоналістичне: критерії розмежування. Націоналізм, шовінізм, патріотизм, інтернаціоналізм. Культура міжнаціонального спілкування – найважливіша умова гармонізації

міжетнічних відносин та гуманізації міжнародних стосунків. Етнополітична реальність сучасної України. Конституція України про консолідацію та розвиток української нації, забезпечення етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності національних меншин України.

Національна ідея та шляхи її формування в Україні.

ТЕМА 9. МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ (1 ГОДИНА)

1. Місце і роль міжнародної політики та міжнародних відносин у житті суспільства (зовнішня та міжнародна політика, дипломатія, міжнародні відносини).
2. Міжнародні урядові організації, їх функції, завдання та тенденції розвитку.
3. Міжнародні неурядові організації, їх функції, завдання і тенденції розвитку.
4. Найважливіші етапи становлення зовнішньої політики України.
5. Основні напрями зовнішньої політики України.

Теми рефератів:

1. Основні вектори зовнішньої політики України: досвід, проблеми, прогнози.
2. ООН – провідна міжнародна універсальна організація: утворення, досвід, проблеми, шляхи їх розв’язання.
3. НАТО і Україна на сучасному етапі.
4. Європейський Союз і Україна: партнерство та співробітництво, шляхи розв’язання невирішених питань.
5. Українсько-російські відносини: досвід, проблеми, прогнози.

Проблемні завдання та дискусійні питання:

1. Політологи стверджують, що після трагічних подій 11 вересня 2001р. в США (терористичних актів у Нью-Йорку і Вашингтоні) світ став іншим. Як ви оцінюєте ситуацію, яка склалась на сучасному етапі світового політичного процесу?
2. Ознайомившись з матеріалами про багаторічну діяльність ООН, поділіться своїми думками щодо співпраці з цією унікальною міжнародною організацією України. В чому полягає її особливість?
3. Висловіть своє особисте ставлення щодо взятого Україною перед міжнародним співтовариством зобов’язання про вивезення і знищення свого ядерного арсеналу, проголошення нейтрального статусу та курсу на позаблоковість. Чи відповідає це національним інтересам нашої країни?
4. Що ви знаєте про СНД, участь в його роботі України, набутий досвід, наявні проблеми, прогнози на майбутнє?
5. Запропонуйте перелік пропозицій щодо дальшого зміцнення національної безпеки України на сучасному етапі її становлення.
6. Які, на вашу думку, основні недоліки були допущені при формуванні та здійсненні основних напрямів зовнішньої політики України?

7. Що ви знаєте про зовнішньополітичну діяльність Вінницької обласної державної адміністрації і обласної ради, районних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування? Назвіть відомі вам приклади.

Література основна:

1. Конституція (Основний Закон) України, - К., 1996.
2. Декларація про державний суверенітет України. – К., 1990. – 10с.
3. Закон України « Основні напрямки внутрішньої та зовнішньої політики України». – К., 2010.
4. Горлач М.І. Політологія: наука про політику / М.І.Горлач, В.Г.Кремень. – К.: Центр навчальної літератури. 2009. – 840 с.
5. Політологія: підручник. – Вид. 3-тє, перероблене, доповнене / за ред. О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. – К.: Академія.2010. – 568 с.
6. Політологічний енциклопедичний словник / Упор. В.П.Горбатенко: за ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка, - 2-ге видання, доповнене і перероблене. –К.: Генеза, 2004. – 236 с.
7. Політична енциклопедія / ред. кол. Ю.Левенець і Ю.Шаповал. – К.: Парламентське видавництво, 2011, - 808с.
8. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студентів педагогічного ВНЗ / за ред. К.О.Ващенко, В.О.Корнієнка. – К., 2011.

Література допоміжна:

1. Бодрук О. Національні інтереси // Політика і час. – 2001. - № 12. – 56-65с.
2. Бжезінський З. Вибір. Світове панування чи світове лідерство / Бжезінський З. – К.: Київ. Моґ. Акад., 2006. – 203 с.
3. Василенко С. Європейський вектор української геополітики // Людина і політика. – 2000. - № 2. – 135-140с.
4. Новицький В. Національні інтереси України в контексті цивілізованих детермінант і економічної глобалізації: // Економіка України. – 2003 - № 7. – 85-90с.
5. Основні напрями зовнішньої політики України. // Політика і час. – 1999. - №11. – 105-125с.
6. Плахотнюк С.С. Україна в системі міжнародних відносин: Методичні вказівки. – Вінниця, ВДПУ. 1997. – 50 с.
7. Рябов С.Г. Теорія міжнародної політики // Політологічні читання. – 1995, - № 1. – 64-75с.
8. Україна в міжнародних відносинах // Політика і час. Спецвипуск. – 2000. - № 3-4. – 5-125с.
9. Україна та організація Об'єднаних Націй: 50 років співробітництва. – К., - 1995. – 10-90с.

При вивченні теми слід з'ясувати яка природа, місце і роль міжнародної політики і міжнародних відносин у житті суспільства. Сутність понять «зовнішня політика», «міжнародна політика», «міжнародні відносини», «світова політика», «дипломатія», «народна дипломатія», «національні інтереси», «національна безпека». Діалектика внутрішньої та зовнішньої політики.

Міжнародні організації (урядові, неурядові, глобальні, групові, регіональні) і рухи, їх функції, завдання та тенденції їх розвитку. Місце та роль ООН у процесі забезпечення миру, миротворчі операції під егідою ООН. Інші міжнародні інституції у забезпеченні миру, безпеки, політичного консенсусу.

Україна в системі міжнародних політичних відносин та її місце в сучасному геополітичному просторі. Україна і міжнародні організації. Основні напрями і пріоритети її зовнішньої політики. Національні інтереси та національна безпека української держави. Основні напрямки безпеки України. Роль Ради національної безпеки та оборони України.

ТЕМА 10. ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ І КРИЗИ, ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ (1 ГОДИНА).

1. Конфлікти та кризи у сфері соціально-політичних відносин:
  - а) поняття конфлікту, кризи, соціальної катастрофи;
  - б) причини, санкції конфліктів;
  - в) типи конфліктів, криз, їх характеристики, взаємозв'язок.
2. Еволюція конфліктно-кризових ситуацій, їх динаміка і пошук шляхів подолання;
  - а) основні етапи розвитку конфліктно-кризових ситуацій, їх динаміка;
  - б) групи тиску у політичних конфліктно-кризових ситуаціях їх значення;
  - в) циклічність, моделювання, методи у врегулюванні конфліктів;
  - г) основні підходи та методи врегулювання конфлікт.
3. Соціально-політичні конфлікти в Україні на сучасному етапі, їх природа та шляхи розв'язання.

Теми рефератів:

1. Розпад СРСР, його причини, наслідки.
2. Військові конфлікти сучасності їх особливості.
3. Соціально-політичні конфлікти в Україні на сучасному етапі розвитку, шляхи їх вирішення.
4. Політичний конфлікт – постійно діюча форма боротьби за владу.

Проблемні завдання та дискусійні питання:

1. Уряд іде у відставку. З якою соціально-політичною ситуацією це зв'язано – конфліктом, кризою чи соціальною катастрофою? Як Ви це розумієте?
2. Часто у політично-кризовій ситуації небезпечну роль грають екстремістські сили. Як Ви себе поведете попавши серед них випадково?
3. Проаналізуйте сучасні технології врегулювання конфліктів та управління можливими чи наявними конфліктними ситуаціями в Україні.
4. Порівняйте погляди на сутність і природу конфлікту Т.Парсонса і Р. Дарендорфа, зробіть висновок щодо їхньої зумовленості та обґрунтованості.

Література основна:

1. Політологія: підручник. – Вид. 3-тє, перероблене, доповнене / За ред. О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. – К.: Академія. 2010. – 568 с.
2. Політологічний енциклопедичний словник / Упор. В.П.Горбатенко; за ред. Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка. – 2-ге видання, доповнене і перероблене. – К.: генеза, 2004, - 736 с.

3. Політична енциклопедія / ред. кол. Ю.Левенець і Ю.Шаповал. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 808 с.

4. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студентів пед. ВНЗ / за ред. К.О.Ващенко, В.О.Корнієнка. – К., 2011, - 406 с.

5. Шляхтун П.П. Політологія: теорія та історія політичної науки / П.П.Шляхтун. – К.: Центр навчальної літератури, 2010.- 500с.

Література додаткова:

1. Денисюк С.Г. Технологічні виміри політичної комунікації: монографія / Денисюк С.Г. – Вінниця ВНТУ, 2010.- 275с.

2. Денисюк С.Г. Толерантність в просторі політичної комунікації: від теоретичних основ до практичного втілення // Політичний менеджмент. – К., 2011.- Випуск 102.- 20-29с.

3. Конфликты в обществе // Общественные науки.- 1995.- №1. – 5-96с.

4. Скотт Д.Г. Конфликты и пути их преодоления.- К., 1991. – 500с.

Вивчення теми «Політичні конфлікти і кризи, шляхи їх подолання» передбачає дослідження:

– Феномена «політичного конфлікту» від Стародавніх часів до сучасного трактування (Древній Китай, Греція, Н.Макіавеллі, А.Сміт, І.Гегель), теорія соціодарвінізму, структурно – функціональна, позитивно – функціональна, конфліктна модель суспільства, загальна теорія конфлікту;

– Сутність поняття та основні складові політичного конфлікту, причини соціально – політичні та його функції;

– Класифікація та типи політичних конфліктів (за масштабами, динамікою, формою дії сторін, за соціальними цілями і наслідками);

– Основні способи врегулювання конфліктних ситуацій (заперечення, проведення реформ, морально – правовий, силовий, реалістичний, ідеалістичний, інтегративний);

– Поняття політичної кризи (урядова, парламентська, конституційна, міжнародна, загальнонаціональна). Шляхи виходу з політичної кризи;

– Соціально – політична катастрофа, її наслідки;

– Основні шляхи досягнення національної і соціально – політичної злагоди у сучасному українському суспільстві.

ТЕМА 11. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ ТА ЇХ ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ВИМІР (1 ГОДИНА)

1. Сутність глобальних проблем сучасності та причини їх виникнення.
2. Класифікація ключових глобальних проблем сучасності та їх характеристика.
3. Демографічна ситуація у світі: основні тенденції розвитку. Демографічні процеси та демографічна політика в сучасній Україні.
4. Шляхи вирішення глобальних проблем та футурологічні прогнози щодо дальшого світового розвитку людства.

Теми рефератів:

1. Тероризм – нова глобальна проблема сучасності: шляхи їх вирішення.
2. Майбутнє України в нових геополітичних реаліях.
3. Міграційна ситуація в Україні.
4. Демографічне сьогодення та майбутнє Європи.

Проблемні завдання та дискусійні питання

1. Якби у вас була можливість вирішити глобальні проблеми. То яку з них Ви вирішили б в першу чергу?
2. Чи існує, на ваш погляд, фатальна неминучість загибелі людства?
3. В своїй книзі «Кінець історії?» Фукуяма Ф. стверджує, що кінець історії пов'язаний із тріумфом лібералізму, його ідеалами рівності та свободи. Чи згодні Ви з таким твердженням?
4. Чим визначається на сучасному етапі розвитку суспільства роль прогнозування в управлінні соціально – політичними процесами?
5. Порівняйте суспільно – політичні перспективи західного і незахідного шляхів світового суспільно – політичного розвитку.
6. Сформулюйте перспективи передбачуваного розвитку України на майбутню перспективу.
7. Як Ви розумієте поняття «демографічний вибух», «нульовий приріст»?
8. Чи вважаєте Ви, що демографічний вибух залежить від добробуту населення тієї чи іншої країни? в чому причина депопуляції населення України?
9. Що на Вашу думку, повинна зробити держава, щоб припинити депопуляцію населення.

Література основна:

1. Горлач М.І. Політологія: наука про політику / М.І.Горлач, В.Г.Кремень. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 840с.

2. Політологія: підручник. – Видання 3-тє, перероблене, доповнене / за редакцією О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. – К.: Академія. 2010. – 568с.

3. Політологічний енциклопедичний словник. / Упор. В.П. Горбатенко, за редакцією Ю.С.Шемшученка, В.Д.Бабкіна, В.П.Горбатенка. – 2-ге видання, доповнене і перероблене. – К.: Генеза. 2004. – 736с.

4. Політологія для вчителя: навчальний посібник для студентів педагогічних ВНЗ / за редакцією К.О.Ващенко, В.О.Корнієнка. – К.: 2011. – 406с.

Література додаткова:

1. Бжезінський З. Вибір. Світове панування чи світове лідерство / Бжезінський З. – К.: Київ. – Могилянська академія, 2006. – 203с.

2. Бобик В.М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: монографія. / Бебик В.М. – К.: МАУП. 2005. – 438с.

3. Кіреєв С. глобальні загрози національним інтересам України. // Вісник Київського національного торгово-економічного університету. – 2004. - №1. – 125-135с.

4. Кудряченко А.І. Геополітичне сходження України. // Президент. – 2002. - №9. – 15-32с.

5. Лоуи Т. Глобализация, государство, демократия: образ новой политической науки. // Политические исследования. – 1995. - №5. – 63-78с.

6. Несбит Д., Абурден П. Мегатенденции. Год 2000. Десять новых направлений 990-х годов. – М.: 1990. – 350с.

7. Піскун О., Прибиткова І., Волович В. Міграційна ситуація в Україні // Політична думка. – 1996. – 33-47с.

8. Пирожков Н. Демографічна катастрофа: де ж вихід? // Вітчизна. – 1996. - №11-12. – 45-56с.

9. Ромовська З. Сімейний кодекс України: погляд в майбутнє // Право України. – 1998. - №2. – 120-125с.

10. Рябов І. Сім'я і відтворення населення в Україні // Економіка України. – 1998. - №4. – 88-95с.

11. Старостенко Г. – Новітні демографічні тенденції в Україні // Економіка України. – 1998. - №5. – 54-60с.

12. Ушкалов И. Демографическое настоящее и будущее Европы // Мировая экономика и международные отношения. – 1988. №8. – 98-105с.

Вивчення теми «Глобальні проблеми сучасності» необхідно розпочати із визначення:

– Поняття та сутності глобальних проблем. Визначення критеріїв, характеристик та причин виникнення. Відображення глобальних проблем в суспільно – політичному житті. Проблема виживання людства. Основні групи глобальних проблем планетарного масштабу: інтернаціональні, проблеми типу «людина – природа» (екологічна, сировинна, енергетична

тощо). Глобальні проблеми типу «особистість – суспільство» (демографічна, боротьба з голодом, захворюваннями тощо).

– Тероризм як нова глобальна проблема сучасності.

– Загальна характеристика сучасної світової цивілізації. Основні шляхи вирішення глобальних проблем: науково – технічні, соціально – політичні.

– Типи прогнозів: пошуковий, нормативний, вірогіднісний та ін. Основні напрямки прогнозування, його етапи. Системне прогнозування. Стратегічне, тактичне і операційне прогнозування. Інформація як база і умова прогнозування.

– Прогнозування як пізнання, розуміння та інтерпретація процесу і тенденцій політичного розвитку. Поняття «футурологія», основні течії. Значення науково-політичного прогнозування в умовах формування українського суспільства.

– Поняття та сутність демографії. Демографічна ситуація на планеті у XXI сторіччі. Особливості сучасної демографічної політики у різних країнах світу, її сутність та політичні виміри. Демографічні процеси в Україні: (скорочення чисельності населення; природного приросту його, зниження темпів народжуваності, високий рівень дитячої смертності, низький рівень шлюбності та високий рівень розлучень, високий рівень смертності, збільшення числа осіб пенсійного віку) та шляхи їх розв'язання.

ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ПОЛІТОЛОГІЯ»

1. Предмет політології, її сутність, основні категорії, місце та роль у формуванні політичної свідомості і культури студентів.
2. Політична сфера, її зміст, структура і сутність.
3. Соціальна структура сучасного суспільства, тенденції його розвитку.
4. Соціально-політична думка Стародавнього Китаю та Індії (Веди, буддизм, брахманізм, конфуціанство, моїзм, легізм).
5. Виникнення і розвиток політичної думки в Стародавньому світі (Сократ, Платон, Арістотель, Цицерон). Які погляди стародавніх мислителів є актуальними нині?
6. Розкрийте зміст основних документів писемності періоду Київської Русі («Слово про закон і благодать» Іларіона, «Повість временних літ» Нестора, «Руська правда» Ярослава Мудрого, Повчання Володимира Мономаха, «Слово о полку Ігоревім», невідомого автора). Яка Ваша особиста оцінка цього історичного періоду молодій українській державі?
7. Політичні вчення епохи раннього християнства Аврелія Августина та Хоми Аквінського.
8. Політичні концепції Нового часу. Д.Локк, Т.Гоббс, Ш.Монтеск'є.
9. Деморалізація політики та абсолютизації державних інтересів у творчості італійського теоретика Н.Макіавеллі. (1469-1527).
10. Розвиток політичної думки в працях Іммануїла Канта та Фрідріха Гегеля.
11. Українська політична думка періоду козацько-гетьманської доби. (друга половина XVII – кінець XVIII ст.) Політичний устрій Запорозької Січі. Державотворча діяльність Б.Хмельницького. Конституція П.Орлик (1710 р). Києво-Могилянська академія як головний осередок культури і освіти в Україні.
12. Назвіть характерні особливості соціальних і політичних поглядів. М.Драгоманова, М.Костомарова, Т.Шевченка, І.Франка. В чому полягає їх актуальність у житті сучасної України?
13. Кирило – Мефодіївське товариство (1846-1847р.), та його роль у розвитку української суспільної думки в XIX ст.
14. Політична думка в Україні першої третини XX ст. (М.Грушевський, В.Липинський, М.Міхновський, Д.Донцов, М.Хвильовий).
15. Українська політична думка 40-90рр. XX ст. «Декларація про держаний суверенітет України» (1990), «Акт проголошення незалежності України» (1991). Конституція України (1996) – основні державотворчі документи української держави.
16. Основні політико – ідеологічні доктрини сучасності (комуністичні, соціал-демократичні, консервативні, ліберальні, фашистські), їх характеристика.

17. Влада як явище суспільного життя. Принцип розподілу державної влади та її історичні форми.

18. Державна влада як вища форма політичної влади, її основні функції.

19. Політичні режими як способи реалізації політичної влади. Основні види політичних режимів (демократичний, ліберальний, тоталітарний, авторитарний), їх характеристика.

20. Основні технології здійснення політичної влади (з допомогою правових норм, умовляння, маніпулювання), шляхи їх реалізації. Що ви розумієте під поняттям «адмінресурс»?

21. Визначте сутність, структуру та функції політичної системи суспільства.

22. Держава – основний політичний інститут управління суспільством, найважливіший елемент політичної системи.

23. Форми державного правління (монархія, республіка), державного (територіального) устрою (унітарна, федеративна, конфедеративна), їх характеристика.

24. Визначте основні ознаки правової держави, розкрийте їх зміст.

25. Держава і громадянське суспільство: діалектика їх взаємозв'язку.

26. Політичні партії і партійні системи: їх сутність та місце у політичній системі суспільства (масові і кадрові партії; правлячі і опозиційні; ліві, праві, центристські; їх реєстрація і фінансування; однопартійні, двопартійні, багатопартійні системи).

27. Громадянське суспільство: поняття та особливості. Проблеми встановлення в сучасній Україні.

28. Громадські організації та рухи, їх роль і місце у політичній системі суспільства.

29. Політична свідомість і політична культура, як важливі елементи політичної системи.

30. Політична ідеологія як найважливіший стрижень політичної свідомості людини, її структура (ідея, гіпотеза, концепція, теорія, ідеал, гасло, програма політичного розвитку).

31. Основні історичні етапи становлення державності України (короткий огляд).

32. Особливості структури і функціонування політичної системи України, перспектива її реформування. Висловіть своє особисте бачення ходу політичної реформи в Україні.

33. Система та принципи виборів, їх роль у політичному житті України (вибори депутатів усіх рівнів, вибори президента України; пропорційна, мажоритарна та змішана системи їх сутність).

34. Система органів державної влади України, принципи її формування та діяльності.

35. Судова влада в Україні її структура, функції, порядок формування.

36. Конституційний статус та місце Верховної Ради України в політичному житті українського суспільства.

37. Конституційний статус та місце Президента України в політичному житті українського суспільства.

38. Місцеве самоврядування в Україні, його структура, повноваження та порядок формування.

39. Напрями політичної соціалізації особи.

40. Людина як суб'єкт політики та основні параметри її діяльності. Політична участь, політичне функціонування, політичне відчуження.

41. Культ особи, як антипод політичного лідера, його характерні особливості.

42. Політичні еліти: сутність, типологія та механізм формування. Елітарні концепції Г.Моски, В.Парето, Р.Міхельса.

43. Природа, концепції та класифікація політичного лідерства.

44. Етнонаціональні процеси в сучасному світі: тенденції, проблеми, перспективи.

45. Особливості етнонаціональних відносин в сучасній Україні.

46. Природа, місце і роль міжнародної політики та міжнародних відносин у житті сучасного суспільства.

47. Міжнародні організації (урядові, неурядові, глобальні, групові, регіональні) і рухи, їх функції, завдання та тенденції розвитку в сучасному світі.

48. Організація Об'єднаних Націй (ООН): історія створення, структура, повноваження, роль у міжнародному житті. Україна і ООН.

49. Україна в системі сучасних міжнародних відносин та її місце в сучасному геополітичному просторі. (Україна – ООН; Україна – ЄС; Україна – Рада Європи; Україна – СНД; Україна – Росія).

50. Політичний конфлікт – постійно діюча форма боротьби за владу. Чи мають місце в житті сучасної України політичні конфлікти, що є причиною їх виникнення, шляхи їх розв'язання.

51. Криза – вищий ступінь конфлікту: (політична, конституційна, урядова, внутріпартійна). Соціально – політична катастрофа, її наслідки, шляхи розв'язання.

52. Міжнародні конфлікти, причини їх виникнення та шляхи вирішення.

53. Глобальні проблеми сучасності та їх політологічний вимір, шляхи їх розв'язання.

54. Тероризм – нова глобальна проблема сучасності її сутність та вирішення.

Інструктивно-методичне видання

Методичні вказівки та плани практичних занять з «Політології» для
підготовки бакалаврів всіх напрямків та спеціальностей

Видання 2-ге, доповнене.

Укладачі: Світлана Степанівна Плахотнюк.
Валерій Олександрович Корнієнко.
Ірина Даниїловна Похило.